

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

8. De dvratione ipsius.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

si conuertatur, & ignoscat Deus, & reuertatur a furore irae suae, & non peribimus? sed sicut alia quae sunt de iure naturali, determinationem acceperit ex institutione legis diuinae, ut in secunda parte dictum est, ita etiam & penitentia.

15. q. 99. & 110. arti. 1. & 85. ar. 2.

AD SECVNDVM dicendum, quod ea quae sunt iuris naturalis, diuersimode determinationem accipiunt in ueteri & in noua lege, secundum quod conuenit imperfectioni ueteris legis, & perfectioni nouae: unde & penitentia in ueteri lege aliquam determinationem habuit, quantum quidem ad dolorem, ut esset magis in corde, quam in exterioribus signis, secundum illud Iohel 2. Scindite corda uestra, & non uestimenta uestra: quantum autem ad remedium doloris querendum, ut aliquo modo ministris Dei peccata sua confiterentur, ad minus in generali. unde Dominus Leuit. 5. dicit, Anima quae peccauerit per ignorantiam, offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti, iuxta mensuram aestimationemque peccati, qui orabit pro eo, quod nesciens fecerit, & dimittetur ei: in hoc enim ipso, quod oblationem faciebat aliquis pro peccato suo, quodammodo suum peccatum sacerdoti confitebatur, & secundum hoc dicitur Prover. 28. Qui abscondit scelera sua, non dirigitur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur: nondum autem erat instituta potestas clauium, quae a passione Christi deriuatur, & per consequens nondum erat institutum, quod aliquis doleret de peccato cum proposito subiiciendi se per confessionem & satisfactionem clauibus ecclesiae, sub spe consequendae ueniae, uirtute passionis Christi.

AD TERTIVM dicendum, quod si quis recte consideret ea, quae dominus dixit de necessitate baptismi Io. 3. tempore praecesserunt ea, quae dixit Matth. 4. de necessitate penitentiae. nam id quod dicitur Nicodemus de baptismo, fuit ante incarcerationem Ioan. de quo postea subditur, quod baptizabat: illud uero quod de penitentia dixit Matth. 4. fuit post incarcerationem Ioannis: si tamen prius ad penitentiam induxisset, quam ad baptismum, hoc ideo esset quia etiam ante baptismum requiritur quaedam penitentia: sicut & Petrus dicit Act. 2. Penitentiam agite, & baptizetur unusquisque uestrum.

q. 39. ar. 1. & 2.

In epis. 108. tomo 8. habet etiam lib. de anima & eius originis c. 9. to. 7.

Art. 5. huius q. ad 3.

AD QVARTVM dicendum, quod Christus non est usus baptismo, quem ipse instituit: sed est baptizatus baptismo Io. ut supra dictum est: sed nec etiam active usus est suo ministerio, quia ipse non baptizabat communiter, sed discipuli eius, ut dicitur Io. 4. quantum uis credendum sit, quod discipulos suos baptizauerit, ut Aug. * dicit ad Celestianum: usus autem huius sacramenti ab eo instituti, nullo modo sibi competeat; nec quantum ad hoc, quod ipse peniteret, in quo peccatum non fuit, neque quantum ad hoc, quod hoc sacramentum aliis praebere: quia ad ostendam misericordiam, & uirtutem suam, effectum huius sacramenti sine sacramento praebat, ut supra dictum est: * sacramentum autem eucharistiae & ipse sumpsit, & aliis dedit: tum, ad commendandam excellentiam huius sacramenti: tum, quia hoc sacramentum est memoriale suae passionis, in qua Christus est sacerdos & hostia.

Super questionis octuagesime quarta articulum octauum & nonum.

ARTICVLVS VIII.

Utrum penitentia debeat durare usque ad finem uitae.

DOCTAVVM sic proceditur. Vt quod penitentia non

In ar. 9. ad 4. & 4. di. 17. q. 2. ar. 4. q. 1. & 2.

In artic. 8. & 9. aduerte, quod dispi

debeat durare usque ad finem uitae.

Penitentia enim ordinatur ad deletionem peccati: sed penitens statim consequitur remissionem peccatorum, secundum illud Eze. 18. Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis quae operatus est, uita uiuet, & non morietur: ergo non oportet ulterius poenitentiam protendi.

2 Præ. Poenitentiam agere pertinet ad statum incipientium: sed homo de hoc statu debet procedere ad statum proficientium, & ulterius ad statum perfectorum: ergo non debet homo poenitentiam agere usque ad finem uitae.

3 Præ. Sicut in aliis sacramentis homo debet seruire statuta ecclesiae, ita & in hoc sacramento; sed secundum canones determinata sunt tempora penitendi, ut scilicet ille, qui hoc uel illud peccatum commiserit, tot annis poeniteat: ergo uidetur, quod non sit poenitentia extendenda usque ad finem uitae.

SED CONTRA est, quod Augustinus * dicit in lib. de penitent. Quid restat nobis, nisi dolere in uita? ubi enim dolor finitur, deficit poenitentia: si uero poenitentia finitur, quid derelinquitur de uenia?

RESPON. Dicendum, quod duplex est poenitentia, scilicet interior & exterior, interior, quidem poenitentia est, qua quis dolet de peccato commisso. Et talis poenitentia debet durare usque ad finem uitae: semper enim debet homini displicere, quod peccauit: si enim ei placeret peccasse, iam ex hoc ipso peccatum incurreret, & fructum ueniae perderet: displicentia autem doloris causat in eo, qui est susceptiuus doloris, qualis est homo in hac uita. post hanc uitam autem sancti non sunt susceptiuus doloris: unde displicebunt eis peccata praeterita sine omni tristitia, secundum illud Isa. 65. Obluioni tradite sunt angustiae priores. Poenitentia uero exterior est, qua quis exteriora signa doloris ostendit, & uerbotenus peccata sua confitetur sacerdoti absoluenti, & iuxta eius arbitrium satisfaci.

Et talis poenitentia non oportet, quod duret usque ad finem uitae, sed usque ad determinatum tempus secundum mensuram peccati.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod uera poenitentia non solum remouet peccata praeterita, sed et praeseruat hominem a peccatis futuris. Quamuis igitur homo in primo instanti uerae poenitentiae remissionem consequatur praeteritorum peccatorum; oportet tamen in homine perseverare poenitentiam, ne iterum incidat in peccatum.

AD SECVNDVM Dicendum, quod agere poenitentiam interioriorem simul & exterioriorem, pertinet ad statum incipientium, qui scilicet de nouo redeunt a peccato: sed poenitentia interior habet locum etiam in proficientibus & perfectis, secundum illud Psalmi trigessimioctauo. Ascensiones in corde suo disposuit in ualle lachrymarum. unum & ipsum Paulus

In li. de uera & falsa poenitentia c. 13. cap. 104.

D. 330.

Ius dicebat primæ Corin. 15. Non sum dignus uocari apostolus, quonia per fecutus sum ecclesiam Dei.

AD TERTIUM dicendum, quod illa tempora præfigurantur pœnitentibus, quantum ad actionem exterioris pœnitentiæ.

ARTICVLVS IX.

Utrum pœnitentia possit esse continua.

AD NONVM sic proceditur. Videtur, quod pœnitentia non possit esse cõtinua. dicitur enim Hier. 1. Quiescat uox tua a ploratu, & oculi tui a lachrymis: sed hoc esse non possit, si pœnitentia continuaretur, quæ consistit in ploratu & lachrymis. ergo pœnitentia non potest continuari.

¶ 2 Præter. De quolibet bono opere debet homo gaudere, secundum illud Psal. 99. Seruite domino in letitia: sed agere pœnitentiam est bonum opus, ergo de hoc ipso debet homo gaudere: sed non potest hõ simul gaudere & tristari, ut patet per Philosophum in 9. Ethic. ergo non potest esse, quod pœnitens continue tristetur de peccatis præteritis, quod pertinet ad rationem pœnitentiæ. ergo pœnitentia non potest esse continua.

¶ 3 Præter. Secundæ ad Corin. 2. Apost. dicit, Consolamini, scilicet pœnitentem, ne forte abundantiori tristitia absorbeat, qui eiusmodi est: sed consolatio depellit tristitiam, quæ pertinet ad rationem pœnitentiæ. ergo pœnitentia non debet esse continua.

SED CONTRA est, quod Augustinus * dicit in li. de pœnitentia, dolor in pœnitentia continue custodiatur.

RESPON. Dicendum, quod pœnitere dicitur dupliciter, secundum actum & secundum habitum. Actus quidem impossibile est, quod homo continue pœniteat: quia necesse est, quod actus pœnitentis siue interior, siue exterior, interpoletur ad minus somno, & aliis, quæ ad necessitatem corporis pertinent. alio modo dicitur pœnitere secundum habitum. & sic oportet, quod homo continue pœniteat, & quantum ad hoc, quod homo nunquam aliquid contrarium pœnitentiæ faciat, per quod habitualis dispositio pœnitentis tollatur, & quantum ad hoc, quod debet homo in proposito gerere, quod semper sibi præterita peccata displiceant.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ploratus & lachrymæ ad actum exterioris pœnitentiæ pertinent, qui non solum non debet esse continuus, sed nec etiam oportet, quod duret usque ad finem uite, ut dictum est. * unde & signanter ibi subditur, quia est merces operi tuo. est autem merces operis pœnitentis, plena remissio peccati, & quantum ad culpam & quantum ad pœnam, post cuius consecutionem non est necesse, quod homo ulterius exteriorem pœnitentiam agat: per hoc tamen non excluditur continuus pœnitentiæ, qualis dicta est.

AD SECVNDVM dicendum, quod de dolore, & gaudio dupliciter loqui possumus. uno modo, secundum quod sunt passiones appetitus selsitiui. Et sic nullo modo possunt esse simul, eo quod sunt omnino contrariæ, uel ex parte obiecti (puta cum sunt de eodem) uel saltem ex parte motus cordis: nam gaudium est cum dilatatione cordis, tristitia uero cum contractione. & hoc modo loquitur philosophus * in 9. Ethicorum. alio modo possumus loqui de gaudio & tristitia, secundum quod consistunt in simplici actu uoluntatis, cui aliquid placet uel displicet: & secundum hoc, non possunt habere

Are contrarietatem, nisi ex parte obiecti, puta cum sunt de eodem & secundum idem: & sic non possunt simul esse gaudium & tristitia, quia non potest simul idem secundum idem placere & displicere. Si uero gaudium & tristitia sic accepta, non sint de eodem secundum idem, sed uel de diuersis, uel de eodem secundum diuersa, sic non est contrarietas gaudii & tristitiæ. unde nihil prohibet hominem simul gaudere & tristari: puta si uideamus iustum affligi, simul placet nobis eius iustitia, & displicet eius afflictio: & hoc modo simul potest alicui displicere, quod peccauit, & placere quod hoc ei displicet cum spe ueniæ: ita quod ipsa tristitia sit materia gaudij. unde & Augustinus * dicit in lib. de pœnitentia, semper doleat penitens, & de dolore gaudeat. si tamen tristitia nullo modo compateretur sibi gaudium per hoc non tolleretur habitualis continuus pœnitentiæ, sed actualis.

AD TERTIUM dicendum, quod secundum Philosophum * in 2. Ethic. ad uirtutem pertinet tenere, medium in passionibus. Tristitia autem quæ in appetitu sensitivo pœnitentis consequitur ex displicentia uoluntatis, passio quedam est. unde moderanda est secundum uirtutem, & eius superfluitas est uitiosa: quia inducit in desperationem: quod significat Apostolus ibidem dicens; ne maiori tristitia absorbeat, qui eiusmodi est. & sic consolatio, de qua ibi Apostolus loquitur, est moderata tristitiæ, non autem totaliter ablatiua.

ARTICVLVS X.

Utrum sacramentum pœnitentiæ debeat iterari.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur, quod sacramentum pœnitentiæ non debeat iterari. dicit enim Apostolus Heb. 6. Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, & gustauerunt caeleste donum, & participes sunt facti Spiritus sancti, & prolapsi sũt, renouari rursus ad pœnitentiam: sed quicumque penituerunt, sunt illuminati, & acceperunt donum Spiritus sancti. ergo quicumque peccat post pœnitentiam, non potest iterato pœnitere.

¶ 2 Præterea. Ambrosius * dicit in lib. de pœnitentia: reperitur qui sæpius agendam pœnitentiam putant, qui luxuriantur in Christo. nam si uere pœnitentiam agerent, iterandam postea non putarent: quia sicut unum est baptisma, ita una est pœnitentia; sed baptisimus non iteratur. ergo nec pœnitentia.

¶ 3 Præter. Miracula, quibus dominus infirmitates corporales sanauit, significant sanationes spiritualium infirmitatum, quibus scilicet homines liberantur a peccatis: sed nõ legitur quod dominus aliquem cetum bis illuminauerit, uel quod aliquem leprosum bis mundauerit, aut aliquem mortuum bis suscitauerit. ergo uidetur, quod nec alicui peccatori bis per pœnitentiam ueniã largiatur.

¶ 4 Præter. Greg. * dicit in Ho. Quadragesimæ, pœnitentia est, antea facta peccata deslere, & flenda iterum non committere. & Isido. † dicit in libro de summo bono. Irrisor est & non penitens, qui adhuc agit quod pœnitet. si ergo aliquis uere pœniteat, non iterum peccabit. ergo non potest esse, quod pœnitentia iteretur.

¶ 5 Præ. Sicut baptisimus habet efficaciam ex passione Christi, ita & pœnitentia: sed baptisimus non iteratur propter unitatem passionis & mortis Christi. ergo pari ratione nec pœnitentia iteratur.

¶ 6 Præter. Ambr. * dicit, quod facilitas ueniẽ, in centium

in li. de uera & falsa pœnitentia. c. 13. si. to. 4. li. 2. ex c. 3. 9. & 9. haberi pot. to. 5.

4. dif. 14. q. 1. ar. 4. q. 3. & 2. 5. q. 2. & 8. 2. 6. 6.

in li. de pœnitentia. c. 10. post me. ro. 1.

Ho. 14. in euang. post me. illius. li. 2. ca. 1. in prin. & hetur de pœnitentia. di. 3. c. Irrisoria.

Hoc habet